

Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava

REPUBLIKA SRBIJA
SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

VANREDNI OPŠTINSKI IZBORI ZA PREDSEDNIKE OPŠTINA I
ODBORNIKE U BUJANOVCU, MEDVEĐI I PREŠEVU
28.JUL 2002.

IZVEŠTAJ OEBS/KDILJP MISIJE ZA POSMATRANJE IZBORA

Varšava
12. septembar 2002.

Sadržaj

I.	REZIME	1
II.	UVOD I ZAHVALNICE	2
III.	POLITIČKI ISTORIJAT	3
IV.	ZAKONODAVNI OKVIR	3
V.	PREDIZBORNI PERIOD	5
	A. ORGANI ZA SPROVOĐENJE IZBORA	5
	B. REGISTROVANE IZBORNE LISTE I POLITIČKE STRANKE	6
	C. PRAVO GLASA I BIRAČKI SPISKOV I	7
	D. PRIGOVORI	7
	E. MEDIJI I IZBORI	8
	F. IZBORNA KAMPANJA	9
	G. UČEŠĆE ŽENA U IZBORNOM POSTUPKU	9
VI.	DAN IZBORA	10
	A. OPŠTA OCENA	10
	B. ODZIV BIRAČA	11
	C. GLASANJE	11
	D. PREBROJAVANJE GLASOVA	11
	E. DOMAĆI POSMATRAČI	12
	F. TABELARNI PRIKAZ I OBJAVLJIVANJE PRELIMINARNIH REZULTATA	12
VII.	PERIOD NAKON IZBORA	12
	A. PRIGOVORI I ŽALBE NAKON IZBORA	12
	B. KONAČNI REZULTATI	13
VIII.	PREPORUKE	14
	A. PRAVNI OKVIR I IZBORNA ADMINISTRACIJA	14
	B. PRAVO GLASA I BIRAČKI SPISKOV I	15
	C. PROCEDURE NA DAN IZBORA	15
	ANEKS A: TABELA SA KONAČNIM REZULTATIMA	16
	ANEKS B: GLOSAR AKRONIMA NA IZBORNIM LISTAMA	19

REPUBLIKA SRBIJA /SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
VANREDNI OPŠTINSKI IZBORI ZA PREDSEDNIKE OPŠTINA I ODBORNIKE U
BUJANOVCU, MEDVEDI I PREŠEVU
28.JUL 2002.

IZVEŠTAJ OEBS/KDILJP MISIJE¹ ZA POSMATRANJE IZBORA

I. REZIME

Vanredni izbori za predsednike opština i odbornike u skupštinama opština u tri opštine: Bujanovac, Preševo i Medveđa koji su održani 28. jula 2002, protekli su generalno u skladu sa međunarodnim obavezama i standardima demokratskih izbora. Iako je novi izborni zakon bolji od prethodnog zakonodavstva kojim su bili regulisani opštinski izbori, problemi i nedostaci su i dalje prisutni. Potrebna su dodatna poboljšanja.

Smatra se da su ovi izbori posebno značajan korak u pravcu izgradnje poverenja i pomirenja u regiji nakon isključenja, tenzije i sukoba između srpskih, albanskih i romskih zajednica koje žive u te tri opštine. Prethodni opštinski izbori održani su u skladu sa izbornim sistemima koji su sistematski podrivali zastupljenost nacionalnih manjina u skupštinama opština.

Ono po čime se ovi izbori ističu jesu sledeće pozitivne osobine:

- Uvođenje proporcionalnog izbornog sistema za odbornike u skupštinama opština i direktnih izbora za predsednike opština u cilju postizanja delotvornije zastupljenosti lokalnih zajednica. Novi sistem je dobio podršku skoro svih političkih aktera u izborima;
- Aktivno učešće svih etničkih i političkih aktera u predizbornom postupku, uključujući njihovu zastupljenost u izbornim komisijama na svim nivoima;
- Raspoloživost izbornih materijala na srpskom i albanskom jeziku;
- Povećana zastupljenost žena kao kandidata i izabраниh odbornika nakon uvođenja mehanizma na osnovu kojeg se zahteva da minimum 30 % mandata na izbornim listama i 25% dobijenih mandata pripadne ženama;
- Generalno poštovanje dogovorenih smernica tokom izborne kampanje od strane medija;
- Dozvoljen širok pristup domaćim posmatračkim organizacijama da prate izbore i prebrojavanje glasova iako ovo nije obezbeđeno zakonom.

Iako je generalno poboljšana tačnost i transparentnost biračkih spiskova, sporna pitanja su ipak ostala, pogotovo u Bujanovcu, gde su prigovori prispeli i od albanskih i od srpskih političkih stranaka. Misija za posmatranje izbora (MPI) razmotrila je ove prigovore i utvrdila da su potrebna dalja poboljšanja u biračkim spiskovima a da sami prigovori treba da se zasnivaju na mnogo većem broju činjenica i da budu pravno precizniji.

¹Ovaj izveštaj je preveden na srpski jezik. Međutim, jedina zvanična verzija je originalni engleski tekst.

Na dan izbora postupak glasanja i prebrojavanja glasačkih listića izvršen je uglavnom u skladu sa zakonskim i proceduralnim zahtevima i u mirnoj atmosferi. Na većini posećenih biračkih mesta, posmatrači su pozitivno ocenili tok glasanja, mada su zabeležene i određene neregularnosti. Iako je na uredan način bila obezbeđena valjanost glasanja, grupno glasanje i glasanje na otvorenom bilo je nešto što se moglo primetiti u većem broju slučajeva. Na jednom malom broju biračkih mesta problem je bio velika gužva i kašnjenje, što je ponekad stvaralo napetost. Odziv birača je bio relativno mali.

Na osnovu prigovora u vezi sa postupkom tokom samog dana izbora, izbori su ponovljeni na jednom broju biračkih mesta u Bujanovcu i Preševu, zbog čega su završni rezultati kasnili.

Iako je Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS/KDILJP) potvrdila da je došlo do poboljšanja, ona, ipak, primećuje da zakonodavni okvir ima značajnih nedostataka na koje je uglavnom već ukazivano, uključujući:

- Dodela i oduzimanje mandata odbornicima nakon izbora ostali su pod kontrolom političkih stranaka;
- Zakon ne garantuje pluralitet i zastupljenost multietničkih zajednica u stalnom članstvu izbornih administrativnih tela;
- Zakon nije obezbedio akreditaciju i prisustvo domaćih posmatrača na biračkim mestima;
- Odredbe u vezi sa uvođenjem lica na biračke spiskove ne sadrže uslov u vezi sa dužinom boravka u datoj opštini; i
- Vremenski okviri koji su dati izornoj administraciji su prekratki.

OEBS/KDILJP je spremna da pomogne vlastima i građanima Republike Srbije da prevaziđu preostale probleme i da se dalje razvijaju na osnovu već postignutog uspeha na ovim izborima.

II. UVOD I ZAHVALNICE

OEBS/KDILJP je 8. jula 2002. osnovao Misiju za posmatranje izbora u Republici Srbiji/ Saveznoj republici Jugoslaviji, s ciljem da posmatra vanredne opštinske izbore u tri opštine u južnoj Srbiji, zakazane za 28. jul. Nikolaj Vulčanov je postavljen za Šefa MPI OEBS/KDILJP. MPI je otvorila svoju kancelariju u Bujanovcu 10. jula.

Ovaj izveštaj predstavlja zbirne nalaze četiri međunarodna eksperta koji su postavljeni u Bujanovcu i nalaze više od 110 kratkoročnih posmatrača iz 18 zemalja učesnica, uključujući četiri predstavnika Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope (KLRVE).

Na dan izbora posmatrači su posetili 104 od 113 biračkih mesta širom tri opštine. 29.jula, OEBS/KDILJP i KLRVE izdali su zajedničko saopštenje o preliminarnim nalazima i zaključcima. Kancelarija MPI u Bujanovcu zatvorena je 2.avgusta, međutim, OEBS/KDILJP je nastavio da ocenjuje tok ponovnih izbora na određenim biračkim mestima u dvema opštinama, 4. i 11. avgusta.

U postupku posmatranja ovih izbora, MPI je iz izvršila poređenje svih faza izbornog postupka u odnosu na međunarodne obaveze i standarde za demokratske izbore koji su formulisani u

Kopenhagenskom dokumentu iz 1990, instrumente Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope, presedentsko pravo Evropskog suda za ljudska prava i druga dokumenta. Prema ovim kriterijumima glasanje bi trebalo da bude univerzalno, tajno, odgovorno, transparentno, slobodno, pošteno i ravnopravno.

OEBS/KDILJP želi da oda priznanje Ministarstvu inostranih poslova Savezne republike Jugoslavije, Koordinacionom telu za jug Srbije, Republičkoj izbornoj komisiji (RIK) , Republičkom zavodu za statistiku, i drugim republičkim i opštinskim administrativnim zvaničnicima, političkim strankama i članovima civilnog društva Republike Srbije na njihovoj pomoći i saradnji tokom posmatračke misije. OEBS/KDILJP se takođe zahvaljuje Misiji OEBS pri Saveznoj republici Jugoslaviji (OMIFRY) na pomoći koju je pružila MPI.

III. POLITIČKI ISTORIJAT

Ovi izbori održani su u tri opštine koje se nalaze u južnoj Srbiji duž administrativne granice sa Kosovom. Njima je pridat znatan strateški značaj zbog njihove geografske lokacije, raznovrsne etničke mešavine i nedavnih tenzija i sukoba.

Od ove tri opštine, stanovništvo u Preševu je velikom većinom albansko, u Medveđi je uglavnom srpsko, dok se za stanovništvo u Bujanovcu generalno smatra da ima malu albansku većinu. U sve tri ove opštine nalazi se romsko stanovništvo. U preliminarnu rezultate popisa iz 2002. još uvek nisu uključeni podaci o broju stanovnika po nacionalnoj pripadnosti.

Poslednji opštinski izbori održani su 24.septembra 2000. Uglavnom zbog dugog isključenja albanske zajednice iz administrativnih struktura u Bujanovcu i Medveđi, albanske stranke su organizovale bojkot.² Na osnovu rezultata ovih izbora, velika većina glasova data je koaliciji Socijalističke partije Srbije (SPS) i Ujedinjene jugoslovenske levice (JUL), pri čemu Koalicija Demokratske opozicije Srbije (DOS) nije dobila ni jedan mandat. Međutim, u Preševu su albanske stranke osporile izbore, što je za ishod imalo uspostavljanje skupštine opštine i predsednika opštine pod albanskom kontrolom.

U regiji je tokom 2000. došlo do žestokih incidenata koji su doveli do stvaranja grupacije »Oslobodilačka vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca« (poznata kao »OVPMB«) . Nakon demokratske tranzicije u SRJ u zimu 2000, srpska i Savezna vlada oformile su Zajedničko koordinaciono telo za jug Srbije u pokušaju da reše taj sukob. Februara 2002, dekretom vlade suspendovana je vlast tri skupštine opština koje su izabrane 2000. i sva ovlašćenja su preneti na Privremena opštinska veća (POV). Ovlašćenja POV stupila su na snagu 25. aprila.

24. juna, predsednica Skupštine sazvala je izbore za nove odbornike u skupštinama ove tri opštine i predsednike opština, za 28. jul. Ovi izbori su u velikoj meri posmatrani kao dalji korak u pravcu mirnog razrešenja tenzija u regiji, pri čemu će sve zajednice moći da učestvuju u izborima na ravnopravnoj osnovi, a u cilju obezbeđenja odgovarajuće predstavljenosti u lokalnim strukturama vlasti.

IV ZAKONODAVNI OKVIR

Zakonodavni okvir za opštinske izbore u Republici Srbiji sastoji se od Zakona o lokalnim izborima (u daljem tekstu »izborni zakon«), koji je usvojen 13. juna 2002, Zakona o izboru

² Albanske partije su takođe bojkotovale parlamentarne izbore u Srbiji 2000.

narodnih poslanika iz 2000, Zakona o lokalnoj samoupravi iz 2002, Ustava Republike Srbije iz 1990. i drugih zakona i administrativnih propisa. Broj odbornika koji se bira za skupštinu opštine određen je Statutom relevantne opštine i ne zavisi od relativne veličine njenog stanovništva ili geografije.

U odredbama novog izbornog zakona revidiran je i poboljšan raniji zakonski okvir koji je regulisao opštinske izbore u Srbiji.³ Izborni zakon posebno ustanovljava opštinu kao jednu izbornu jedinicu u kojoj se odbornici biraju na bazi proporcionalnog sistema. Ukinut je raniji izborni sistem na osnovu kojeg je u opštini bilo više izbornih jedinica sa po jednim predstavnikom, zbog kojeg je demarkacija jedinica često vršena na veoma nesrazmeran način. Posebno kada se radi o opštinama Bujanovac i Medveđa, na osnovu tog sistema bile su uspostavljene izborne jedinice gde se prednost sistematski davala lokalnim srpskim zajednicama.

Štaviše, izborni zakon je omogućio veću zastupljenost žena u izbornom postupku tako što je postavljen uslov da izborni spiskovi sadrže najmanje 30% kandidata – žena a da se najmanje 25% dobijenih mandata na izornoj listi dodeli ženama. Zakon je takođe uveo zabranu primoravanja službenika ili primenu neprihvatljivog pritiska na građane da glasaju na određeni način.

Obezbeđujući direktan izbor predsednika opštine, izborni zakon je omogućio da stupe na snagu odredbe novog Zakona o lokalnoj samoupravi, na osnovu kojeg je izmenjen prethodni sistem po kojem su predsednici opština birani na osnovu većinske odluke skupštine opštine. Parlament je izmenio izborni zakon 18.jula, dosta dugo nakon objavljivanja izbora, u cilju preciziranja uslova na osnovu kojih uspešan kandidat za predsednika opštine može dobiti apsolutnu većinu (tj. 50% plus jedan glas od ukupnog broja glasova). U prethodnoj odredbi nije bilo jasno da li se traži apsolutna većina ili prosta većina (tj. najveći broj glasova). Iako na osnovu prihvaćene međunarodne prakse, generalno, nije dozvoljeno da se izborni zakoni menjaju kada su izbori već objavljeni, smatra se da razjašnjenje zakonskih odredbi u ovom slučaju ne spada pod ovu zabranu. Ni jedan kandidat za predsednika opštine nije se suprotstavio ovoj izmeni.

Bez obzira na ove inovacije, OEBS/KDILJP primećuje da u izbornom zakonodavstvu Republike Srbije i dalje ima nedostataka na koje je MPI već ukazivala Srbiji i Crnoj Gori. Među njima se posebno ističe sledeće

1. Izborni zakon daje političkim partijama i koalicijama kontrolu nad dodelom i oduzimanjem odborničkih mandata. Samo prva trećina mandata koje osvoji neka politička stranka ili koalicija mora biti dodeljena u skladu sa redosledom kandidata na njihovim izbornim listama. Prema tome, glasačima nije uvek poznato za koje kandidate glasaju. Štaviše, mandat odbornika koji je isključen iz članstva političke stranke (bez obzira da li do toga dođe dobrovoljno ili usled njegovog isključenja) automatski se oduzima i dodeljuje drugom kandidatu iz iste stranke.
2. Izbornim zakonom se uspostavlja takav okvir za sprovođenje izbora u kome se isključuje bilo kakva uloga Republičke izborne komisije (RIK). Takav nedostatak njene uloge znači da se sada u Srbiji opštinski izbori odvijaju bez ikakvog centralnog tela koje je odgovorno za davanje saveta ili koordinaciju. Ovim se stvara mogućnost da dođe do neujednačenosti i nedostatka nadzora nad postupkom budućih opštinskih izbora.

³ Zakon o lokalnoj samoupravi iz 1999.

3. Na osnovu izbornog zakona, najviše apelaciono telo zaduženo za rešavanje žalbi na odluke opštinske izborne komisije (OIK) je Opštinski sud. Kao što je prethodno navedeno, ovo bi moglo da dovede do nekonsistentnog tumačenja zakona i postupka u opštinama. Štaviše, kad je reč o ovim izborima, OEBS/KDILJP je primetio da su predsednici opštinskih sudova u Bujanovcu i Preševu takođe stalni članovi OIK, što je predstavljalo mogućnost sukoba interesa.
4. U vezi sa sastavom organa za sprovođenje izbora, izborni zakon:
 - a) ne daje garanciju ni za kakav politički pluralitet ili ujednačenu etničku zastupljenost u okviru stalnog sastava organa za sprovođenje izbora. Međutim, kad se radi o ovim izborima OEBS/KDILJP je primetio da je stalno članstvo kako OIK tako i biračkih odbora (BO) zaista multinacionalnog i multietničkog sastava.
 - b) ustanovljava uslov na osnovu kojeg se zahteva visok cenzus za uključenje političkih stranaka i koalicija u prošireno članstvo. Postoje izgledi da zbog uslova na osnovu kojeg je potrebno imati izbornu listu od najmanje dve trećine takvih skupštinskih mandata, manje stranke, kao što su na primer one koje predstavljaju nacionalne manjine, budu isključene.
 - c) ne pominje pravo predstavnika kandidata za predsednika opštine da budu zastupljeni kao članovi proširenog sastava.
 - d) ne utvrđuje nikakve odredbe u vezi sa situacijom u kojoj bi se izborno administrativno telo koje se sastoji od jednakog broja članova našlo u nerešenoj situaciji oko glasanja u vezi sa nekom odlukom.
5. Izborni zakon ne garantuje pravo domaćim nestranačkim i međunarodnim posmatračima da budu akreditovani ili da imaju pristup svim fazama izbornog postupka. Međutim, kada se radi o ovim izborima, OEBS/KDILJP je primetio da su praktično sve grupe koje su se prijavile dobile akreditaciju i da su imale pristup svim fazama izbornog postupka.
6. Izborni zakon zabranjuje građanima koji nisu u mogućnosti da se pojave na biračkom mestu, na primer zbog invalidnosti, da glasaju, a time i da izraze svoju političku volju.
7. Vremenski okviri koje utvrđuje izborni zakon su prekratki i stavljaju znatan pritisak na opštinsku upravu i organe za sprovođenje izbora u pogledu adekvatne primene zakona.

V. PREDIZBORNI PERIOD

A. ORGANI ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Na osnovu izbornog zakona stvorena je lokalizovana, dvoredna struktura za sprovođenje opštinskih izbora. OIK se postavlja od strane skupština opština (ili, u ovom slučaju, POV) i

jedino zaduženje koje im se zadaje je to da sprovedu i koordiniraju izbore u okviru opštine.⁴ Svaka OIK je odražavala telo koje ju je naimenovalo, time što joj je sastav bio multietnički i višestranački, iako ovo zakonom nije bilo traženo. U predizbornoj fazi, ova činjenica je jasno doprinela većem stepenu transparentnosti izbornog postupka.

Stalni članovi u OIK postavljaju se na četiri godine od strane skupštine opštine (ili u ovim slučajevima, POV). Članstvo u OIK se za kasnije faze izbornog perioda proširuje kako bi uključilo predstavnike političkih stranaka ili koalicija koje su predale izborne liste koje ispunjavaju cenzus od dve trećine kandidata. OIK postavlja članove BO koji se delegiraju da bi rukovodili glasanjem i vršili prebrojavanje glasova na svakom biračkom mestu. Sastav BO se takođe proširuje tako da uključuje predstavnike stranaka koje imaju izborne liste, koje ispunjavaju cenzus.

Uprkos tome što RIK nema nikakvu ulogu u skladu sa izbornim zakonom, kad se radi o ovim izborima MPI je primetila da je ona preduzela dosta mera da opštinskim izbornim komisijama pruži pomoć, uključujući i slanje svojih članova kao savetnika tokom predizbornog perioda.⁵ Ona je takođe proizvela priručnike sa uputstvima za članove BO.

MPI je primetila da je jedan broj drugih grupa konstantno i tesno pratio izborni administrativni postupak. To su posebno činili Sekretarijat Vlade Republike Srbije, predstavnici Zajedničkog koordinacionog tela, članovi tri Privremena opštinska veća i predstavnici lokalnih etničkih zajednica i međunarodne zajednice koji su učestvovali u redovnim konsultacijama gde su bile uključene sve zajednice u vezi sa izbornim postupkom. Ovaj proces je doprineo javnosti rada administracije na ovim izborima i omogućio da se rasprave i reše mnogi problemi tokom predizborne faze.

B. REGISTRACIJA IZBORNIH LISTA I POLITIČKIH STRANKA

Kada se radi o izborima za skupštinu opštine, izborni zakon dopušta učešće političkih stranaka koje su registrovane kod Ministarstva pravde Republike Srbije i grupa građana. Političke stranke se mogu registrovati zasebno ili zajedno sa drugim političkim strankama u okviru odgovarajuće opštine. Uz imena kandidata moraju biti priloženi potpisi najmanje 30 glasača po kandidatu ili 200 glasača po izbornoj listi sa više od 7 kandidata. Zakon dozvoljava kandidovanje nezavisnih kandidata. Sve izborne liste koje su predate trima OIK su prihvaćene. Međutim, od jednog broja podnosilaca traženo je da smanje broj kandidata zbog toga što na njihovom spisku nije bilo navedeno dovoljno žena – kandidata. Izborne liste su predale četiri koalicije i osam političkih stranaka, uključujući Partiju romskog jedinstva, koja je registrovana kao politička stranka neposredno pre izbora. Pokret za demokratski napredak (LPD) nije mogao da se registruje pre izbora tako da se u izbore uključio kao grupa građana. Učestvovala je takođe i još jedna grupa građana i tri nezavisna kandidata.

Političke stranke, koalicije ili grupe građana, takođe mogu nominovati kandidate za izbore za predsednika opštine. Za sve kandidate bilo je potrebno obezbediti potpise 3% registrovanih glasača u opštini. Osam kandidata je učestvovalo u izborima za predsednika opštine, uključujući jednog nezavisnog kandidata u Medveđi.

⁴ OIK ne igra nikakvu formalnu ulogu u sprovođenju parlamentarnih ili predsedničkih izbora u Republici Srbiji. Vidi Završni izveštaj MPI OEBS/KDILJP u vezi sa parlamentarnim izborima u Srbiji 2000, koji je izdat 20. februara 2001.

⁵ MPI je takođe primetila da su vladini i opštinski zvaničnici tražili od predstavnika RIK da preuzmu značajniju ulogu u sprovođenju ponovnih izbora u Bujanovcu.

C. PRAVO GLASA I BIRAČKI SPISKOVI

Prema izbornom zakonu, pravo glasa imaju građani Srbije stari 18 i više godina, koji su radno sposobni i koji su registrovani kao lica koja »imaju prebivalište na teritoriji« opštine, bez ikakvog ograničenja u pogledu roka na koji se to prebivalište odobrava.

Nepostojanje ograničenja roka na koji se odobrava prebivalište dalo je povoda tvrdnjama, koje ni na jedan način nisu mogle biti potkrepljene, da su glasači preseljavani u Bujanovac kako bi izmenili demografsku sliku opštine.

MPI je primetila da su birački spiskovi u sve tri opštine poboljšani u smislu standarda preciznosti i transparentnosti biračkih spiskova u odnosu na ono što je primećeno prilikom prethodnih izbora u Srbiji. Međutim, MPI je takođe primetila da je kvalitet tih spiskova i dalje sporno pitanje, pogotovo u Bujanovcu, gde su ulagani prigovori koji su dati u daljem tekstu. MPI je takođe svesna da je bilo kritika u odnosu na glasačke spiskove u Preševu, mada nije dostavljen nikakav prigovor u vezi sa njima. Da bi se postiglo dalje poboljšanje preciznosti biračkih spiskova i evidencije stanovništva u ovim trima opštinama, MPI smatra da građani i administrativni službenici moraju da se aktivno uključe kako bi se obezbedilo pravovremeno evidentiranje promena u civilnom statusu.

Još jedan nedostatak koji je primećen kod biračkih spiskova odnosio se na to što su sastavljeni po redosledu datuma registracije umesto po azbučnom redu. Iako su na vreme proizvedene verzije na bazi azbučnog reda za potrebe samog dana izbora, kako bi se omogućila brža obrada glasača, primećena su dalja kašnjenja u pronalaženju glasača na biračkim spiskovima.

D. PRIGOVORI

U predizbornoj fazi MPI je bila obaveštena o samo dva pisana prigovora, koji su se odnosili na birački spisak u Bujanovcu.

a) Prigovori od strane PVD

U predizbornoj fazi, MPI je evidentirala dva zajednička prigovora dostavljena od strane PVD opštini Bujanovac u kojima se navode nepreciznosti u biračkom spisku u Bujanovcu. Prigovor od strane PVD podnet je 12.jula, poslednjeg dana za unošenje administrativnih izmena u biračke spiskove, čime opštinskim organima vlasti ozbiljno otežano rešavanje problema.

Prvi prigovor odnosio se na neobjašnjivo povećanje ukupnog broja registrovanih birača u opštini od decembra 2000, za nekih četiri hiljade imena. Nije bio dostavljen nikakav spisak imena. U drugom prigovoru je navedeno izostavljanje brojke od oko 1 800 glasača iz albanske zajednice, sa spiskom navodno izostavljenih građana.

MPI je izvršila detaljnu analizu oba prigovora. U vezi sa prvim utvrdila je da 4.000 navodno dodatih glasača na biračkom spisku uključuje otprilike 1.600 imena označenih kao RL, koja, stoga, nisu imala pravo da glasaju na opštinskim izborima. Preostalih 2.400 navodno dodatnih imena nije moglo da bude ispitano bez spiska imena koje je trebalo da dostavi ulagač prigovora.

U vezi sa drugim prigovorom, MPI je utvrdila da je brojka od navodno 1.800 izostavljenih lica obuhvatala otprilike 500 imena koja su već bila uključena u birački spisak i još 300 imena lica koja nisu registrovana kao lica sa prebivalištem u Bujanovcu. Pokazalo se da su hiljadu

preostalih izostavljenih lica birači sa pravom glasa, a otprilike 500 njih je konačno registrovano tokom tog perioda po sudskom nalogu. Napori opštinske administracije i sudstva u Bujanovcu da se reši ovo pitanje zaslužuju pohvalu.

b) Prigovor od strane »Koalicije za Bujanovac«

25. jula MPI je primila prigovor od »Koalicije za Bujanovac« u kojem se navodi da je otprilike 5.000 glasača iz albanske zajednice, čija su imena navedena, »registrovano na Kosovu i da su tamo glasali tokom nedavnih novembarskih izbora » (tj. na izborima za Skupštinu Kosova u novembru 2001.). Ovaj prigovor je takođe potpisao predstavnik Zajedničkog koordinacionog tela za južnu Srbiju.

MPI je prihvatila da razmotri prigovor, bez obzira na to što je dostavljen tako kasno u izbornom postupku. Prilikom tog postupka ona je primetila da priloženi spisak imena uključuje cele spiskove registrovanih glasača u oblastima koje se nalaze pored administrativne granice sa Kosovom. Ona je takođe primetila da se izbori na Kosovu, koji se organizuju pod upravom Privremene administracije Ujedinjenih nacija (UNMIK), sprovode pod drugačijim zakonodavstvom i administrativnim okvirima, nego što je to slučaj u drugim delovima SRJ i Srbije, i na osnovu značajno drugačijih uslova u pogledu registracije glasača. S obzirom na ovo i na vremensko ograničenje uslovljeno kasnom dostavom prigovora, MPI nije bila u stanju da utvrdi da li je i jedno od 5.000 imenovanih lica glasalo prilikom izbora na Kosovu i da li je bilo registrovano kao glasač na Kosovu. Štaviše, MPI smatra da na osnovu sadašnjih zakonskih odredbi, svaki građanin koji ima prebivalište u Bujanovcu ima puno pravo u skladu sa zakonom Srbije da glasa na ovim izborima, bez obzira da li je već registrovan na Kosovu i da li je tamo glasao. MPI podstiče dalji dijalog između Vlade Republike Srbije i UNMIK u cilju utvrđivanja da li je potrebno preduzeti korake da se ova očita rupa u zakonu reši.

E. MEDIJI I IZBORI

Posmatranje situacije u vezi sa medijskim izveštavanjem o izborima u trima opštinama, bilo je ograničeno činjenicom da u regiji postoje veoma ograničeni izvori državnih i privatnih medija. U svakoj opštini postoji jedna državna multietnička radio-stanica. Svaka stanica je preuzela obavezu da poštuje Kodeks ponašanja, uključujući i to da sve izborne liste mogu da se promovisu povodom izbora na radiju ili televiziju. Personal Odeljenja za medije pri MO u SRJ pratio je da li se ova obaveza poštuje i evidentirao nekoliko prekršaja. Najznačajniji problem odnosio se na činjenicu da je Radio Preševo u završnoj fazi izborne kampanje pretežno pokrивao jednu stranku i jednog kandidata za predsednika opštine.

Televizijsko izveštavanje izborne kampanje bilo je uključeno uglavnom u izveštaje Radio Televizije Vranje (RTV), deo državne Radio Televizije Srbije (RTS), ali je ono bilo izvan projekta praćenja medija od strane MO u SRJ. Izveštaji su uglavnom bili nekontroverzni ali su bili usredsređeni na učesnike srpske nacionalnosti. Isto tako, državna štampa je objavljivala uglavnom nekontroverzne izveštaje, mada su jedne novine navele, bez ikakvog izvora informacija, da je u Bujanovcu većinsko stanovništvo srpske nacionalnosti.⁶ Nije bilo moguće dati procenu izveštaja u vezi sa izborima koje su davali elektronski ili štampani mediji na Kosovu.

⁶ *Danas*, 13. jun 2002.

F. IZBORNA KAMPANJA

Ovi izbori se nisu odigrali u standardnom političkom okruženju, a u svakoj od opština je vladala drugačija atmosfera. Međutim, u sve tri opštine, stranke su bile usredsređene na svoje utvrđene lokalne izborne jedinice. Budući da je vreme za vođenje kampanje bilo ograničeno, atmosfera je bila uglavnom mirna. Različite stranke se nisu pojavljivale sa objavama bilo kakvih jedinstvenih političkih platformi, a postojala je opšta saglasnost oko potrebe da se pristupi rešavanju glavnih ekonomskih briga sa kojima se region susreće. Utisak je da su političke stranke tokom cele kampanje poštovalе kodeks ponašanja.

U Bujanovcu, političke linije podele se nalaze prvenstveno duž etničkih linija više nego duž ideoloških. Srpske političke stranke su se udružile u »Koaliciju za Bujanovac«. Ovim se uglavnom ponovo okupila koalicija DOS iz decembra 2000, ali njoj se pridružio SPS.⁷ Srpska radikalna stranka (SRS) i Srpski pokret obnove (SPO) su se udružili stvarivši »Koaliciju za opstanak«. Obe koalicije su se udružile da daju podršku jedinom srpskom kandidatu za predsednika opštine. Tri albanske izborne liste su pojedinačno učestvovalе na opštinskim izborima u Bujanovcu, a dale su zajedničku podršku kandidatu za predsednika opštine iz Stranke za demokratsku akciju (PVD).⁸

U Preševu, kao odraz albanske većine, albanske stranke su se međusobno nadmetale i na skupštinskim izborima i na izborima za predsednika opštine. Srpska »Koalicija za Preševo« koja se opet sastojala od stranka iz DOS i SPS, uključivala je takođe i SPO.⁹ Nije bilo ni jednog srpskog kandidata za predsednika opštine.

Nasuprot tome, u Medveđi, kao odraz srpske većine, politička atmosfera je više ličila na političku scenu širom Republike. Koalicija za Medveđu se sastojala od samo dve stranke DOS, DS i DA. U ovoj opštini, DSS je nastupio sam, dok su SPS, SRS, SPO i Socijal-demokratija (SD) takođe ostale van bilo kakve koalicije. Za predsednika opštine su se prijavila tri srpska kandidata.

U Bujanovcu i Preševu, predstavnici lokalne romske zajednice su podneli dva izborne liste, jednu od PRJ a drugu od grupe građana »Roma«.

G. UČEŠĆE ŽENA U IZBORNOM POSTUPKU

Izbornim zakonom kojim se utvrđuje uslov da najmanje 30% kandidata budu predstavnici »pola koji je manje zastupljen na izbornoj listi« imao je velik uticaj na zastupljenost žena u kampanji. Izuzimajući tri nezavisna kandidata, sve stranke i grupe građana su generalno ispunile ovaj uslov, ponekad i na uštrb ukupnog broja svojih kandidata. Međutim, MPI je primetila da su Opštinske izborne komisije dopuštale određenu fleksibilnost i da je jedan broj lista imao 28-29% žena. Štaviše, ni jedna stranka nije imala više od 31% žena – kandidata. Ipak, ovo je značajno dostignuće u povećanju uloge žene u lokalnoj administraciji.

⁷ Koalicija za Bujanovac se sastojala od sledećih stranaka iz DOS-a: Demokratske stranke (DS), Demokratske stranke Srbije (DSS), Demokratske alternative (DA), Demo-hrišćanske stranke Srbije (DHSS), Nove demokratije (ND) i Nove Srbije (NS).

⁸ To su bile sledeće stranke: Stranka za demokratsko delovanje (PVD), Stranka za demokratsku uniju Albanaca (PBDSh) i Pokret za demokratski napredak (LPD).

⁹ Koalicija za Preševo se sastojala od sledećih stranaka iz DOS: DS, DSS, DA i NS.

Izbornim zakonom je takođe utvrđeno da raspodela mandata uspešnim kandidatima treba da se izvrši na takav način da bar jedan od četiri mandata bude dodeljen kandidatu sa izborne liste - ženskog pola.

Nije bilo žena – kandidata za predsednika opštine. Primećeno je da je u biračkim odborima bilo 20% žena.

VI. IZBORNI DAN

A. OPŠTA OCENA

Na dan izbora, glasanje i prebrojavanje glasova se odvijalo u skladu sa pravnim i proceduralnim uslovima. Na većini biračkih mesta, atmosfera je bila mirna. Nije prijavljen ni jedan slučaj nasilja, mada je bila jedna prijava zastrašivanja jednog člana biračkog odbora srpske nacionalnosti od strane članova biračkog odbora albanske nacionalnosti.

Preciziran je niz problema i nedostataka u biračkom postupku. U Bujanovcu, biračka mesta sa preko 1.000 registrovanih glasača imala su problema zbog gužve i kašnjenja¹⁰.

Jedan problem ove vrste ticao se birača koji su bili prisutni na biračkim mestima u trenutku isteka vremena za glasanje ali koji još nisu bili glasali. Biračka mesta o kojima je reč su odlučila da produže vreme za glasanje kako bi omogućili svim licima koja su bila prisutna na određenoj površini izvan biračkog mesta u 20 časova da glasaju. OEBS/KDILJP smatra da su takve odluke bile ispravne u konkretnim okolnostima i obezbedio je da glasači ne budu sprečeni da izraze svoju političku volju.

Na osnovu posmatranja na dan izbora utvrđeno je da je u sve tri opštine bilo nedostataka oko obezbeđenja tajnosti glasanja. Posebno je bio visok stepen grupnog (ili »porodičnog«) glasanja pri čemu se dozvoljavalo da u glasačku kabinu uđe više od jedne osobe. Propusti su takođe primećeni u pogledu stepena privatnosti koji je bio omogućen u zavisnosti od različitih vrsta glasačkih kabina.

Iako su, generalno, valjanost glasanja i sprečavanje višestrukog glasanja bili obezbeđeni upotrebom mastila i proverom važećih ličnih isprava sa fotografijom, od velikog broja glasača se nije tražilo da potpišu birački spisak.

Na većini posećenih biračkih mesta, biračima čija se imena nisu nalazila na biračkim spiskovima ili onima koji nisu mogli da pokažu urednu ličnu ispravu, nije bilo dozvoljeno da glasaju. Međutim, primećeni su pojedinačni slučajevi gde su lica koja nisu imala ličnu ispravu glasala, uglavnom u seoskim oblastima gde je posmatračima rečeno da je lice poznato BO. U Medveđi, na biračkim mestima se pojavio veliki broj RL sa te opštine koja su pogrešno predpostavila da su se, time što su učestvovala na popisu stanovništva u aprilu 2002, ponovo registrovala kao lica sa prebivalištem na opštini i tako stekla pravo glasa. Pošto se nisu nalazila na biračkom spisku, njima nije dozvoljeno da glasaju.

Iako je generalna opservacija da je prebrojavanje glasova na biračkim mestima bilo uredno, što je bio znak opšteg poverenja u tačnost rezultata, jedan broj posmatrača je ustanovio da

¹⁰ Izbornim zakonom je dozvoljeno da glasačka mesta opsluže 2.500 glasača. U Republici Crnoj Gori, jedno glasačko mesto može imati najviše 1.000 registrovanih glasača.

postoji potreba za boljom obukom članova BO u pogledu postupka prebrojavanja glasova. Na nekoliko biračkih mesta je primećeno da za vreme prebrojavanja na njima nema struje.

B. ODZIV BIRAČA

28. jula, odziv glasača je bio nizak u sve tri opštine: u Bujanovcu, 57,8%, u Medvedi, 50,4% a najniži je bio u Preševu, 44,7%. Drugi krug glasanja za predsednika opštine Preševo, 11. avgusta imao je odziv birača od samo 38,3% od ukupnog broja birača. Na predizbornim skupovima, jedan broj sagovornika je predviđao da će odziv birača biti mali usled toga što se izbori odigravaju usred leta.

MPI je posebno primetila da je odziv birača iz romske zajednice u Bujanovcu bio izuzetno mali – prema procenama manji od 20%. Predstavnici zajednice pripisuju ovaj problem privremenom izostanku glasača zbog žetvenih radova drugde u Srbiji. Takav odziv birača je značio da ni jedna od izbornih lista Roma nije ispunjavala cenzus za dodelu skupštinskih mandata.¹¹

C. GLASANJE

Posmatrači OEBS/KDILJP su posetili 104 od 133 biračka mesta (78,2%) u sve tri opštine. Velika većina posmatrača (73,1%) je okarakterisala birački postupak kao »dobar« ili »odličan«, ali bio je jedan mali broj biračkih mesta za koje su posmatrači rekli da su »loša«.

Posmatrači su uočili jedan niz neregularnosti, posebno propuste da se potpiše birački spisak (76,3%), grupno glasanje (50%), ne postojanje tajnosti glasanja (17%), kašnjenje u glasanju (10%), propust da se izvrši provera zbog mastila (7,2%) i propust da se koristi mastilo (7,2%). Posmatrači su takođe primetili neobičnu napetost ili smetnje na 10% od biračkih mesta koja su posetili, koji su bili izazvani nezadovoljnim biračima. Neovlašćena lica su bila primećena na 12 (11%) biračkih mesta, ali se smatralo da se mešaju u rad BO samo na jednom biračkom mestu.

Birači su vraćeni a da nisu glasali na 79% biračkih mesta koja su posećena, pri čemu se u većini slučajeva radilo o pojedincima koji ili nisu bili na biračkom spisku (56,7%) ili nisu pokazali važeće lične isprave (31,7%).

D. PREBROJAVANJE GLASOVA

Posmatrači OEBS/KDILJP prisustvovali su prebrojavanju glasova na 48 biračkih mesta i ocenili postupak prebrojavanja kao »dobar« ili »odličan« na 38, ili 79% biračkih mesta. Samo dva biračka mesta su bila ocenjena kao »loša«. Birači koji su čekali da glasaju u 8.00 ujutru su nađeni na 78% biračkih mesta, pri čemu ni na jednom biračkom mestu ti glasači nisu bili vraćeni. Šest puta je primećeno da BO nije prebrojao broj lica koja su glasala prema oznakama na biračkom spisku. Devet puta je primećeno da broj glasačkih listića u glasačkoj kutiji premašuje evidentirani broj birača, uglavnom za jedan ili dva glasačka listića. Iako je svaki od ovih prekršaja osnov za raspuštanje biračkih odbora i ponavljanje glasanja, svaki od tih BO je prijavio tu činjenicu OIK radi donošenja odluke.

¹¹ Ishod opštinskih izbora u Bujanovcu 2000. godine bio je da se došlo do dva etnička romska odbornika, koji su takođe bili postavljeni u POV.

E. DOMAĆI POSMATRAČI

Posmatrači iz Centra za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) bili su akreditovani kao nestranački domaći posmatrači i primećeno je da su bili prisutni na 73,9% biračkih mesta koja je posetio OEBS/KDILJP. Učestvovala su i male grupe posmatrača iz studentskog pokreta Otpor i Akcije za građansku inicijativu Kosova (AGIK) u Prištini. Aktivnosti sve tri ove organizacije pružile su izvanredan nivo uvida u izborni postupak.

F. TABELARNI PRIKAZ I OBJAVLJIVANJE PRELIMINARNIH REZULTATA

Posmatrači OEBS/KDILJP pratili su prikupljanje rezultata sa biračkih mesta kod sve tri OIK u časovima nakon završetka glasanja. Posmatrački timovi su takođe posetili OIK narednih dana nakon izbora kako bi dobili preliminarne rezultate izbora i raspitali se o svim dostavljenim prigovorima.

Sa izuzetkom OIK u Bujanovcu, gde su posmatrači izvestili o tome da okruženje ne pogoduje javnosti obrade raznih rezultata dobijenih od biračkih odbora, postupak sastavljanja tabelarnog prikaza se odvijao na uredan način. Štampa je 29. i 30. jula objavila delimične preliminarne rezultate na osnovu nepotvrđenih izveštaja političkih stranaka i CeSID-a. Bez obzira na ponavljanje izbora, Opštinske izborne komisije su objavile preliminarne rezultate 31. jula.

VII. PERIOD NAKON IZBORA

A. PRIGOVORI I ŽALBE NAKON IZBORA

a) Medveđa

OIK u Medveđi nije primila nikakve formalne prigovore nakon dana izbora.

b) Preševo

U Preševu, OIK je 29. jula odlučila da poništi rezultate sa tri biračka mesta. Na dva biračka mesta, broj glasova u glasačkoj kutiji premašio je broj glasača. Na jednom drugom biračkom mestu, došlo je do tuče između jednog birača i člana BO. Ponovljeni izbori su održani u nedelju, 4. avgusta. Ocena MO u SRJ ovih ponovljenih izbora je da su oni protekli u mirnoj atmosferi, ali uz stalno prisutan problem grupnog glasanja.

Kao ishod ponovljenih izbora, završni rezultati su pokazali da ni jedan od tri kandidata za predsednika opštine nije dobio potrebnu apsolutnu većinu, usled čega je bio neophodan drugi krug između dva kandidata sa najvećim brojem glasova. Drugi krug glasanja za dva kandidata sa najvećim brojem glasova je takođe održan 11. avgusta.

c) Bujanovac

Atmosfera posle izbora u Bujanovcu je bila veoma napeta, pri čemu je Opštinskoj izbornoj komisiji podneto 16 prigovora, uglavnom od strane »Koalicije za Bujanovac« u vezi sa navodnim incidentima na biračkim mestima gde je većina registrovanih birača bila albanske nacionalnosti. Iako je većina prigovora proistekla iz činjenice da je vladala velika gužva i da je produženo radno vreme ovih biračkih mesta, dva prigovora su se odnosila na situacije gde

je broj glasačkih listića koji je nađen u glasačkim kutijama bio veći od broja evidentiranih lica koja su glasala. U pet prigovora se navodilo da su članovi BO pokušavali da utiču na birače ili da biračima pomažu prilikom glasanja, dok se u još dva tvrdilo da članovima BO srpske nacionalnosti nije bilo dozvoljeno da učestvuju u glasačkom postupku. U još jednom prigovoru se tvrdilo da su potpisi članova BO srpske nacionalnosti na biračkom spisku krivotvoreni. U tri prigovora se tvrdilo da je biračima bilo dozvoljeno da glasaju bez ličnih isprava a u još tri da ime na ličnoj ispravi nije odgovaralo biračkom spisku. Samo jedan prigovor odnosio se na grupno glasanje, dok su se dva odnosila na upotrebu mobilnih telefona na biračkim mestima.

MPI je primetila tokom svog posmatranja OIK koje je vršila do 4. avgusta, da je, iako su četiri prigovora jednoglasno prihvaćena a šest njih odbačeno, preostalih šest naišlo na nerešen stav zbog nejednake podele, po etničkim linijama, između 12 članova OIK. U nemogućnosti da donesu odluku u roku od 48 sati koji je utvrđen izbornim zakonom, preostali prigovori su bili automatski podržani. Napeta atmosfera na stancima OIK tokom ovog perioda pogoršavala se zbog svakodnevnih demonstracija grupa izvan zgrade Opštine u Bujanovcu i zbog ostavke predsednika OIK zbog lošeg zdravstvenog stanja. MPI smatra da je ponašanje OIK u ovom periodu bilo političke prirode, što je podrivalo njen kredibilitet kao nezavisnog i objektivnog tela.

Albanske političke stranke dostavile su žalbe Opštinskom sudu na odluku da se održi deset ponovnih izbora. Te žalbe su sve bile odbačene. Koalicija za Bujanovac se žalila na sedam odbijenih prigovora. Jedna žalba je bila prihvaćena.

MPI je opet primetila da predsednik Opštinskog suda u Bujanovcu takođe ima funkciju potpredsednika OIK u Bujanovcu (i da je nakon ostavke naimenovanog predsednika OIK, on *de facto* predsednik). Dakle, od sudija u Opštinskom sudu je traženo da sude po žalbama na odluke OIK koje je doneo njihov predsednik, što je davalo povoda za zabrinutost zbog mogućih sukoba interesa.

Ponovni izbori na 11 biračkih mesta koji su održani 11. avgusta u Bujanovcu označili su poboljšanje u tehničkom vođenju glasanja. Izbegnuti su dugi redovi i kasno zatvaranje biračkih mesta. Zbog nekih neregularnosti, izbori su ponovljeni još jednom na dva biračka mesta, 18. avgusta.

B. KONAČNI REZULTATI

Konačni rezultati izbora za odbornike i predsednike opština na ove tri opštine nalaze se na tabelama u Aneksu A ovog izveštaja. U Bujanovcu, većinu mandata u Skupštini opštine dobile su albanske stranke, a u Medveđi srpske stranke su dobile 29 od 25 mandata. Međutim, ni jedna politička stranka ne drži apsolutnu većinu ni u jednoj opštini. U Preševu, PVD je dobila tačno polovinu broja raspoloživih odborničkih mandata.

U Bujanovcu, albanski kandidat za predsednika opštine je dobio 53,1% od ukupnog broja glasova, 28. jula. U Medveđi, kandidat iz Koalicije za Medveđu je dobio 76,7% od ukupnog broja glasova. U drugom krugu izbora u Preševu, kandidat PVD je dobio više od polovine glasova, iako se udeo njegovog suparnika u broju glasova povećao sa 28,3% na 40,3%.

VIII. PREPORUKE

Potrebno je razmotriti sledeće preporuke od kojih se u mnogima ponavljaju preporuke prethodne MPI u Republici Srbiji:

A. PRAVNI OKVIR I SPROVOĐENJE IZBORA

1. Izborni zakon bi trebalo da se izmeni tako da ukazuje na to da su vlasnici izbornih mandata odbornici. Mandati trebalo da se raspodele prema redosledu po kojem se kandidati pojavljuju na izbornim listama i ne bi trebalo da postoji mogućnost da se oni eliminišu ukoliko kandidat reši, ili je prisiljen da napusti političku stranku, ili ukoliko politička stranka napusti koaliciju.
2. Izborni zakon bi trebalo da bude izmenjen tako da ustanovljava formalnu ulogu Republičke izborne komisije na opštinskim izborima. Naročito bi bilo potrebno da ona ima mogućnost da vrši ulogu supervizora, savetnika i koordinatora. Možda bi bilo dobro da ona vrši i apelacionu ulogu u vezi sa odlukama koje donosi OIK.
3. Izborni zakon bi trebalo da bude izmenjen tako da ustanovi alternativnu apelacionu strukturu za odluke Opštinske izborne komisije, a posebno da ustanovi apelaciono telo na višem nivou od opštinskog suda.
4. Mora postojati garancija političkog pluraliteta u članstvu stalnog sastava OIK i BO, uključujući predstavnike stranaka ili koalicija koje su u opoziciji u skupštini opštine koja vrši naimenovanja. Isto tako, trebalo bi da postoji garantovana zastupljenost nacionalnih manjinama u oblastima gde su one prisutne u svim izbornim administrativnim telima.
5. Izborni zakon bi trebalo da bude izmenjen tako da omogućava predstavnicima kandidata za predsednike opština da budu u sastavu proširenog članstva OIK ukoliko u njoj nema ni jednog predstavnika stranke kojoj pripada dotični kandidat. Cenzus od »dve trećine mandata« za prošireno članstvo takođe bi trebalo da bude snižen, ili, kao alternativa, da se dozvoli strankama koje podnesu izborne liste, a koje ne ispunjavaju cenzus, da naimenuju zajedničke predstavnike.
6. Izborni zakon bi takođe trebalo da bude izmenjen tako da pruža rešenja za situacije u kojima se, u slučaju jednakog broja članova u OIK, pri glasanju dođe do nerešenog rezultat.
7. U zakonu bi trebalo da postoji razjašnjenje pitanja prava i odgovornosti domaćih i međunarodnih posmatrača tokom izbornog postupka, a posebno garancija prava akreditacije i prisustva na biračkim mestima i prostorijama OIK.
8. Potrebno je revidirati sprečavanje birača da glasaju izvan biračkog mesta kako bi se dopustilo građanima koji nisu u mogućnosti da dođe na biračko mesto, naročito zbog invalidnosti, da glasaju.

9. Vremenski okviri i rokovi sadržani u izbornom zakonu trebalo bi da budu revidirani u praksi kako bi se utvrdilo da li su realistični i odgovarajući.

B. PRAVO GLASA I BIRAČKI SPISAK

10. Potrebno je utvrditi minimalnu dužinu vremena tokom koje građanin ima stalni boravak u opštini pre nego što dobije pravo da glasa na opštinskim izborima u toj opštini.
11. Državni i opštinski ograni vlasti, političke stranke i građani bi trebalo da preduzmu zajedničke korake kako bi poboljšali transparentnost, kvalitet i preciznost biračkih spiskova u Srbiji.
12. Podstiče se dalji dijalog između Vlade Republike Srbije i Privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu u vezi sa pitanjem biračkih spiskova.

C. POSTUPAK NA DAN IZBORA

13. Biračka mesta bi trebalo da dobiju verziju izvoda iz biračkog spiska sastavljenu po azbučnom redu.
14. Najveći broj birača po jednom biračkom mestu trebalo bi da bude znatno smanjen u odnosu na sadašnji limit od 2.500 birača.
15. Biračkim odborima je potrebno dostaviti smernice u vezi sa koracima koje treba da preduzmu prilikom zatvaranja biračkih mesta gde je ostala gomila glasača koji čekaju da glasaju.
16. Potrebno je preuzeti korake da se obezbedi tajnost glasanja time što će se uvesti (i) smernice za standardizaciju biračkih mesta i (ii) obuka članova BO u vezi sa sprečavanjem grupnog glasanja. Takođe se preporučuju projekti za obuku birača u Južnoj Srbiji.
17. Opštinske izborne komisije moraju obezbediti da BO traže od birača da potpišu biračke spiskove po prijemu glasačkih listića.

ANEKS A: TABELA KONAČNIH REZULTATA

Brojke koje se odnose na broj stanovnika dobijene su iz preliminarnih rezultata Popisa stanovništva u Republici Srbiji, aprila 2002. Brojke koje se odnose na registrovane birače odgovaraju stanju od 25. jula 2002. a objavile su ih sve OIK, 26. jula. Konačni rezultati su dobijeni iz svake OIK po zaključenju svih ponovljenih izbora.

Bujanovac

Broj stanovnika: 43.494

Broj registrovanih birača: 37.058

Izbori za 41 odbornika u Skupštini opštine

28. jul (uključujući 11 ponovnih izbora 11. avgusta i dva ponovna izbora 25. avgusta)

Broj birača koji su glasali: 21.431 (odziv birača od 57.8%)

Naziv stranke ili koalicije	Ind. 1	Ind. 2	KO	Ind. 3	PVD	KZB	PRJ	PBDSh	LPD	Ind. 4
Broj kandidata	1	1	33	8	41	41	8	16	19	1
Broj žena – kandidata	0	0	10	2	12	13	2	5	6	0
Broj dobijenih važećih glasova	370	657	2.183	213	6.288	5.676	378	737	3.642	181
Broj dobijenih odborničkih mandata	0	1	5	0	13	12	0	2	8	0

Izbori za predsednika opštine

28. jul (uključujući 10 ponovnih izbora 4. avgusta i dva ponovna izbora 24. avgusta)

Broj birača koji su glasali: 21.434 (odziv birača od 57,84%)

Ime kandidata (Akronim stranke)	Arifi (PVD)	Manojlović (KZB)
Broj dobijenih važećih glasova	11.399	9.720
% ukupnog broja glasova	53.18%	45.35%

Medveđa

Broj stanovnika: 10.847

Broj registrovanih birača: 9.961

Izbori za 35 odbornika u Skupštini opštine

28. jul

Broj birača koji su glasali: 5.016 (odziv birača od 50,36%)

Naziv stranke ili koalicije	SRS	SPO	DSS	Ind.5	SD	PVD	SPS	KZM
Broj kandidata	16	35	34	1	5	24	28	35
Broj žena – kandidata	5	11	11	0	1	8	9	11
Broj dobijenih važećih glasova	285	353	777	69	122	758	905	1.456
Broj dobijenih odborničkih mandata	2	3	6	0	0	6	7	11

Izbori za predsednika opštine

28. jul

Broja birača koji su glasali: 5.018 (odziv birača od 50,38%)

Ime kandidata (Akronim stranke)	Đorđević (SPO)	Drašković (KZM)	Marinković (Ind)
Broj dobijenih važećih glasova	358	3.851	413
% ukupnog broja glasova	7,13%	75,74%	8,23%

Preševo

Broj stanovnika: 35.118
Broj registrovanih birača: 28.046

Izbori za 38 odbornika u Skupštini opštine

28. jul (uključujući dva ponovna izbora 4. avgusta)

Broj birača koji su glasali: 12.495 (odziv birača od 44,625%)

Naziv stranke ili koalicije	PVD	PRJ	PBDSh	LPD	KZP
Broj kandidata	38	2	38	23	26
Broj žena – kandidata	11	0	11	7	9
Broj dobijenih važećih glasova	5.531	234	3.402	1.537	833
Broj dobijenih odborničkih mandata	19	0	11	5	3

Izbori za predsednika opštine (1. krug)

28. jul (uključujući tri ponovna izbora 4. avgusta)

Broja birača koji su glasali: 12.518 (odziv birača od 44,70%)

Ime kandidata (Akronim stranke)	Halimi (PVD)	Selimi (LPD)	Zylfiu (PBDSh)
Broj dobijenih važećih glasova	5.707	2.022	3.547
% ukupnog broja glasova	45,59%	16,15%	28,3%

Izbori za predsednika opštine (2. krug)

11. avgust

Broja birača koji su glasali: 10.785 (odziv birača od 38,36%)

Ime kandidata (Akronim stranke)	Halimi (PVD)	Zylfiu (PBDSh)
Broj dobijenih važećih glasova	6,183	4.346
% ukupnog broja glasova	57,33%	49,30%

ANEKS B: GLOSAR AKRONIMA SA IZBORNIMH LISTA

Akronim (na originalnom jeziku)	Naziv političke stranke, koalicije grupa građana (GG) (na engleskom)
---------------------------------	--

1. Izborne liste albanske zajednice

PVD	Partija za demokratsko delovanje
PBDSh	Partija demokratskog jedinstva Albanaca
LPD	Pokret za demokratski napredak (GG)
Ind. 5	Šainović Osman – »Unija« (GG)

2. IZBORNE LISTE ROMSKE ZAJEDNICE

PRJ	Partija romskog jedinstva
Ind. 3	»Roma« (GG)

3. IZBORNE LISTE SRPSKE ZAJEDNICE

KZP	Koalicija za Preševo
KZB	Koalicija za Bujanovac
KZM	Koalicija za Medvedu
KO	Koalicija za opstanak
SRS	Srpska radikalna stranka
SPO	Srpski pokret obnove
DSS	Demokratska stranka Srbije
SD	Socijaldemokratija
SPS	Socijalistička partija Srbije
Ind. 1	Aleksandar Tasić (GG)
Ind. 2	Trajko Trajković (GG)
Ind. 4	Zoran Mitić (GG)